

KARLSSON är aktuell i dagens språkspalt: i varje fall i den mån han stavas Carlsson. Prof. Thors lanserar också ett lämpligt svenskt ord för det på sina håll så gärna använda "rötösherrat".

"Varför ser man svenska namn som Karl och Karlsson stavade med c?"

Det sammanhänger med den latinska stavningen. I latinet brukades nämligen bokstaven k ytterst sällan; i stället skrevs c. Under medeltiden och långt senare var latinet allmänt använt i urkunder. Namn på svenska och många andra språk fick ofta en latiniserad form. Av det vanliga namnet Karl användes den latinska formen Carolus.

Det är därför förstaeligt att c också kom att användas i svenska namn; t.ex. har svenska kungar i många släktled burit namnet Carl (så stavat), och den nuvarande heter som känt Carl Gustaf. Den här skildrade gamla vanan förklarar stavningar som Carl, Carlsson, Carlander m.fl.

Stavningar som Christer och Christina har också latinsk bakgrund, men har ytterst sin rot i grekiskan. Där stavas namnet Christós med ett tecken som ser ut som ett x och som motsvarar latinets stavning med ch.

I detta sammanhang kan också stavningen av vissa, ursprungligen främmande ord med c = ett s-ljud beröras. Vi kan som exempel taga civil och ciceron; i bägge motsvarar c ett s-ljud. I senare latin började man uttala c före främre vokaler, t.ex. i, som s, och också franskan har uttal med s men skriver c i sådana fall. Därför uttalar vi "sivil, siseron", trots att det klassiska latinet på Ciceros och Caesars tid uttalade k. (Det kan i detta sammanhang nämnas att italienskan uttalar tj, t.ex. cicerone "guide" — det anses att de italienska guiderna med sin flödande svada har gett upphov till ordet ciceron, på italienska uttalat "tjiterone". De liknades ironiskt vid den store vältalaren Cicero.)

En frågeställare tar upp ett ytterst vanligt litet svenskt ord, nämligen

så. Det förekommer ju mycket ofta i tal — utan någon egentlig uppgift, t.ex. "I morgon så skall vi träffas", "I dag så är han inte hemma", "Antagligen så tyckte han". De två första exemplen är "fabricerade" för spalten, det sista har frågeställaren hört i en intervju i TV.

Det vanliga överflödiga bruket av så förekommer vanligen efter adverbial (rums- och tidsuttryck). Naturligtvis vill jag inte (och väl ingen annan språkvårdare heller) säga något om denna användning i ledigt tal, men den hör inte hemma i skrift (och inte i mer formbundet, högtidligt tal). — Lite mer acceptabelt är ett informellt så efter en föregående sats, t.ex. "Då han vaknade upp, så kunde han..." (ur det insända materialet).

Det finns en typ av uttryck, där ett tillagt så är på sin plats. Vi använder ju ofta, även i skrift, s.k. villkorssatser utan inledande ord, t.ex. "Vill du anmäla missnöje, så har du en möjlighet i morgon." I dylika eftersatser är så lämpligt att använda. Det gör faktiskt meningsbyggnaden tydligare.

Helt nyligen blev jag tillfrågad, vilket svenskt ord som skulle kunna användas som motsvarighet till det nu så vanliga finska **rötösherrat**, som brukar användas om personer som påstås ha gjort sig skyldiga till förbrytelser — vanligen ekonomiska.

Det skall först konstateras att rötös i Cannelins finsk-svenska ordbok återges med "uffens, (mindre) brott, skandal, intrampning". Den stora nufinska ordboken anger också vissa betydelser som pekar på andra förbrytelser: "rikos, ilkityö", dvs. "brott, ilgärning".

Själv har jag närmast tagit fasta på Cannelins översättningar och tänkt på att rötös i de aktuella fallen väl närmast anger brott av ekonomisk art. Det ord jag skulle vilja föreslå är **fiffelknös** — fiffel med dess innebörd av "fusk, smussel" tycker jag passar rätt väl i sammanhanget, knös har innebörden "en man med stora later, en rik eller mäktig man". Det är det ord som väl närmast återger herra i sammansättningen. Jag anser att det täcker den föraktliga ton som herra har i den diskuterade termen i den politiska debatten.

Carl-Eric Thors